

Mida küll on oodata Cumulonimbuselt?

Ka sügisel võib taevast kaela tulla õige mitmesugust kraami.

AIN KALLIS

Millal on rahet oodata? Karta võib pea iga võimsat rünksajupilve. FOTO: Foto: Delfi lugeja foto

Möödunud sajandi kahekümnendail aastail sai Arkna valla volikogu järgmise kirja: “Meie andmeil on teie vallas nii Johann Kask kui Juhan Kask. Palun teatage meile, kas nad on identsed.”

Nädala pärast saabus vastus: “Uurisime asja ja teatame: nii Juhan kui Johann Kask on mõlemad suured joodikud. Nendelt võib kõike oodata, isegi seda, et nad identsed on!”

See lugu meenub alati, kui küsitakse – mida sealt on oodata...

Mõni päev tagasi päriti minult – silmapiiril olid võimsad ähvardavad rünksajupilved –, et kas ka sügisel on sealt karta ohtusid nagu suvel. Peaaegu sellal küsiti Saaremaalt: kas septembri lõpul sajab sageli rahet?

Uurisin asja lähemalt ja teatan järgmist: kui sügiskuu on suvise näoga, siis on ka suvisemaid ilmanähtusi – äikest, paduvihma, rahet – enam oodata. Kõike nimetatut tekitavad rünksajupilved, mida meteoroloogid kutsuvad Cumulonimbusteks.

Nimest ka paar sõna. Pilvede ristiisa, inglase Luke Howardi 217 aastat tagasi pandud nimesid – Cirrus, Cumulus, Stratus – kasutatakse kõikides riikides tänini. *Cirrus*’e (ladina k “kiud, suled”) nimega tähistatakse 6 kuni 10 km kõrgusel asuvaid kiudpilvi, *stratus*’e liitega kõiki

pilvi, mis on kihilise moega, *cumulus* 'ed on aga rünkpilved. Kui pilvenimel on ees *nimbus* või *nimbo*, siis on sealt sadu oodata.

Sademeteliike on aga palju: vihm mitmel kujul, lumi, lörts, lumekruubid, lumeterad, jääkruubid, rahe jne. Seda viimast – rahet – tuli tänavu septembri keskel õige mitmel pool, Valgamaa olevat jätnud isegi täiesti talvise mulje, Saaremaal sadas seda nii piksega kui ilma.

Ohtlik jää taevast

Teatniku “Eesti ilma riskid” (2012) järgi polegi see ilmanähtus ainult suvine, vaid hirmutab inimesi, eriti talunikke kõige tõenäolisemalt mais ja septembris. “Hirmutama” on kohane sõna, sest need jäätükid võivad purustada hoonete aknaid, eterniitkatuseid, mõlkida autosid, täielikult laastada põlde.

Eesti vanemates lehtedes on kirjeldatud kümme juhtumit, kus raheterad on kaalunud 100 grammi või enam (Saaremaal Laimjas oleval 26. juulil 1936 “urrugaani” ajal leitud isegi enam kui poole kilogrammine rahekamakas). Muide, maailmarekordiks on 1,02 kg raskune “tera”, mis kaaluti ametlikult Bangladeshis 4. aprillil 1986. aastal. See rahetorm nõudis vähemalt 92 inimest.

Millal on rahet oodata? Karta võib pea iga võimsat rünksajupilve. Pilvevaatleja käsiraamatu autor Gavin Pretor-Pinney kutsub Cumulonimbust kurjaks pilvede kuningaks. Nimetatud pilved kujutavad suurt ohtu lennukitele – äikesepilves rapivad õhusõidukit ägedad turbulentsed õhuvoolud pilve keskosas, peksavad rahekamakad ja ähvardavad välgulöögid.

1959. aasta suvel katapulteerus USA hävituslendur William Rankin mootoririkke tõttu just võimsa äikesepilve kohal 13 700 meetri kõrgusel. “Nelikümmend pikka minutit polnud ta enam kui lendurikujuline rahetera Pilvede Kuninga jäises südames,” nagu kirjeldas piloodi piinu (pakane, vihm, rahelöögid, sähvivad välgud) Pretor-Pinney. Mees jäi ellu, kuid veetis nädalaid haigevoodis.

Äikesepilvede kaaslased

Mida karta igalt piksepilvelt, seda teame kõik. Meteoroloog Sven-Erik Enno kirjutab oma hiljuti ilmunud raamatus “Välg ja pauk”, et välg tapab seitsmel viisil, otselööb tabab vaid kolme kuni viit protsenti kannatanutest. Ka siin ei kehti väide, et kõik, mis ei tapa, teeb tugevaks – psüühiline trauma võib saata kogu elu.

Majanduslikku kahju põhjustavad sageli aga pagituuled. See on äkiline tugev tuuleil, mis tungib rünksajupilvede ees maa- või veepinnale. Tema kestus võib ulatuda sekundeist minutini.

Sageli kutsutakse nähtust keeristormiks. Tegelikult tuleks vaadata kahjustatud ala laiust ning purustuste iseloomu. Kui tornaadode puhul on metsades puud langenud risti-rästi, siis pagituulte mõjul on puud tavaliselt langenud ühes suunas. 2001. aasta juulis ei tulnud “tromb risti üle maakonna 22–30 km laiuse koridorina”, nagu kirjutati lehtedes. (Tornaado laiuse rekord on umbes neli kilomeetrit.)

Tornaadod tekivad küll rünksajupilvede all (vesipüksid vahel ka pisemate rünkpilvede all) – selliseid moodustisi kutsutakse nimega *Cumulonimbus tuba*. Vaat nende tõesti ohtlike

ilmanähtuste osas pole meil midagi häbeneda – neid on esinenud päris sageli. Raamatus “Eesti tornaadod” (2017) on ritta seatud tornaadod ja vesipüksid aastaist 1745 kuni 2015. Kokku on kirjeldusi 355.

Muide – tornaadod, trombid ja tuulispasad on tõesti identsed...

Ja lõpetuseks üks ilmarekord. 24. septembril registreeriti Jõhvis tänavune esimene lumesadu.